

Александар Стефановић

„SUBSTANTIVUM ADVERBIALE” ИЛИ ПОСЕБАН ПОГЛЕД  
АЛЕКСАНДРА БЕЛИЋА НА БРОЈЕВЕ КАО ПРИЛОШКЕ РЕЧИ

Познато је да су бројеви детерминативне речи и да, стојећи уз именице, одређују количину предмета који се пребројавају. Слични су прилозима, али имају одређенију или чак потпуно одређену вредност. То важи за главне бројеве, нарочито за оне који казују веће количине онога што именица значи. *Сто, стотину*, може значити тачно *сто*, али и отприлике *сто*. Такво значење је прилошко „много”. Особина им је да се неки мењају, неки не мењају. Непроменљиви бројеви ближи су прилозима, док су променљиви бројеви обично придевске речи. Ако издвојимо редне бројеве као праве придевске речи, у овој се „категорији” речи запажа тенденција губљења промене, која је сведена на врло мали број променљивих бројева: *један, два, три, четири* и *оба* која је и сама врло нестабилна. У савременим граматикама, међутим, бројеви заузимају често засебно место, што вероватно не заслужују и што су неки граматичари увидели и сврстали их у друге врсте речи (пошто они ни по значењу ни по функцији не заслужују засебно место), али без подробније анализе и без прецизнијег одређивања. Александар Белић је дакако покушао да дефинише бројеве и приликом овога истраживања покушаћемо да осветлимо део његовог рада који се тиче проучавања природе бројева као врсте речи. Том приликом посебно ћемо указати на Белићево специфично посматрање процеса адвербијализације бројних именица типа *стотину, хиљаду* јер сматрамо да је важно из посебног, можда новог угла, сагледати и протумачити језички феномен тзв. „substantivum adverbiale”, односно процес потпуне (или непотпуне) адвербијализације поменутих бројних именица. У анализи полазимо од два његова текста који се тичу бројева: чланка – „Substantivum adverbiale”, написаног на француском језику 1937. године, и књиге – „О језичкој природи и језичком развоју”. Наведени текстови осликавају његове покушаје граматичких решења у вези с бројевима као врстом речи. Ипак, понуђена решења понекад би било добро допунити на основу стања у савременом узусу, чему ћемо

посветити посебну пажњу у овом раду и указати на неке, по нашем мишљењу, недоследности у опису језичких датости.

### 1) Белићево учење о бројним речима

У оба своја рада (1937, 1958), Александар Белић поставља питање: које место припада бројевима у систему врста речи. Он анализара природу основних бројева тако што увиђа да они по значењу и по функцији ближе одређују именицу. Сматра да по облику могу бити непроменљиве именице, али и да се могу мењати као именице и да значе количину одмерену према извесном мерилу (количина јединки). То значи да бројеви имају много тога заједничког с прилозима, али немају веома важну особину, а она је употреба уз глаголе, придеве и прилоге. Они се наиме употребљавају само уз именице. Међутим, када се има у виду да је значење бројева врло уско и када се упореде њихове функције и њихови облици, то проузрокује да бројеви имају исто количинско одређивање као прилошке речи, али прилошко одређивање које допушта употребу прилога само уз именице. Према томе бројеве би требало третирати као извесну врсту количинских прилога. Бројеви су, дакле, по природи прилошке речи, које могу добијати и именички облик и именичку структуру, исто онако као што могу добијати и придевски облик. Али се они ипак стално враћају свом прилошком непроменљивом облику који најбоље одговара њиховој природи и они не чине категорију за себе (в. Белић 1958: 63-65). Штавише, у чланку: „Substantivum adverbiale” (1937: 73-78), Белић говори о прилогу који постаје именица, другим речима о околностима када прилози за меру добијају функцију именице, али уз то „својим утицајем стварају нову категорију именица које се могу назвати ‚substantivum adverbiale’: именице које и даље чувају именичку функцију али добијају прилошке морфолошке особености: непроменљивост.”<sup>1</sup>

Белић у чланку полази од бројних именица *стотину*, *хиљаду* односно њиховог облика за акузатив и констатује да оне постају непроменљиве, али да се не може закључити да су због тога постале прилози. Том приликом наводи ове примере:

*Стотину људи је пало на бојишту* – где *стотину* чува функцију именице.

<sup>1</sup> ... créent, par leur influence, une nouvelle catégorie de substantifs qu'on pourrait nommer « substantiva adverbiale » : les substantifs qui gardent encore leur fonction nominale, mais reçoivent des particularités morphologiques adverbiales : l'inflexibilité.

*Хиљаду људи – Хиљаду ћуди или Хиљада људи – Хиљада ћуди* тј. с акузативом *хиљаду* или с номинативом *хиљада*.

Белић, такође, из предлошких израза види да су *стотину* и *хиљаду* непроменљиве именице (односно сматра да су заиста постале непроменљиве): *говорио сам с хиљаду људи* (или *с хиљадом*; именица може бити у непроменљивом облику или у инструменталу); *био сам у стотину села* итд.

А. Белић закључује да су именице *стотину* и *хиљаду* бројеви због чега постају непроменљиви, као што је то случај у језику с великом већином бројева. Даље се поставља питање: зашто су бројеви постали индеклинабилни када се зна да су у заједничком словенском језику сви били подложни деклинацији? Да би објаснио тај феномен, поћи ће од понашања прилога за меру. Белић сматра да они могу добити функцију именице, нпр.: *Il a beaucoup fait, он је купио много књига, он има мало новаца* у смислу малу/велику количину итд. Номинална функција прилога за меру проистиче из њихове употребе с глаголима који имају резултативну функцију; у реченицама као што су: *он је много радио, il a beaucoup travaillé; много и beaucoup* добијају право прилошко значење, док у резултативном исказу, као што су: *он је много урадио, il a beaucoup fait*, прилози одређују резултат радње (*много ствари*) и добијају ново значење, а то је функција објекта. У овом случају он се може схватити као прилог који је поименичен својом функцијом и који се понаша као именица за меру од које у принципу зависи партитивни генитив. У исто време, међутим, именица чува своју индеклинабилност, која је подржана увек могућом прилошком функцијом (*много радио*). И ту се ствара у неку руку нова именичка категорија: речи за меру са именичком функцијом и са прилошком формом („substantivum adverbiale”). Наведени прилози су проширили свој утицај на све праве именице које означавају меру, а то су, у првом реду, бројеви (в. Белић 1937: 75).

## 2) Стање у савременом језику

Ако покушамо да анализирамо стање у савременом језику, видећемо да се бројне именице типа *стотина*, *хиљада*, али и *милион*<sup>2</sup>, могу деклинирати као именице мушког или женског рода:

<sup>2</sup> Белић у својим радовима не помиње бројну именицу *милион*. Номинативни и акузативни облици те једине бројне именице мушког рода су идентични: *милион*. То значи да се она разликује од осталих бројних именица женског рода пошто исте познају два различита облика када јесу, односно када нису адвербијализоване (нпр. *хиљаду/хиљада*) (о томе в. такође фн. бр. 5).

инструментал јд. ж. р.:

- (1) (...) ја мислим да нема дјечака међу *хиљадом* (...) који би овај посао извео као што треба. (Н. Милићевић, 18)

локатив мн. ж. р.:

- (2) Било је јасно да се пролеће уморило, исцрпilo у *хиљадама* цветова (...) (Ј. Марковић-Чижек, 100)

генитив мн. м. р.:

- (3) Писац је (...) створио милионера (...) који је у ствари далеко од сваких *милиона*. (В. Парлић, 131)

Међутим акузатив у једнини се радо користи као адвербијализовани облик и то с предлозима који захтевају други падеж (ту се приближавамо Белићевим закључцима у којима он скреће пажњу на тај феномен) :

- (4) (...) бројка обојелих повећала на више од *стотину*. (Арена, 24/6/1999, 8)  
 (5) Има више од *милион* људи који преживљавају са 180 фрф (...) (Љ. Николева, 10)  
 (6) (...) тестирање само једног узрока стоји између *тисућу* и три тисуће куна (...) (Арена, 24/6/1999, 6)

У три претходна примера (4-5-6) норма захтева генитив (*стотине*, *милиона*, *тисуће*). Ако у трећем случају (пр. 6) то изгледа у неку руку могуће, у прва два (пр. 4-5) таква реченица би могла збунити читаоца јер несумњиво звучи необично или чак као аномалија која одудара од језичке праксе. Исто тако било би могуће у првом примеру, а да се при том уопште не промени смисао реченице, заменити инструментал једнине, који гласи *хиљадом* (који намеће норма) адвербијализованом формом – *хиљаду*.

Потребно је прецизирати да тај акузативни адвербијализовани облик у једнини ипак није доминантан у књижевном језику у којем су примери регуларних облика, тј. облици у оном падежу који тражи структура реченице, многобројни (што се код Белића не примећује):

- (7) (...) да се не издвоји ничим, ставом, говором, држањем, изгледом, од *стотине*, од *хиљаде* морнара који су се тог дана искрцали. (Д. Киш, 54)

Адвербијализовани облик акузатива о коме говори Белић појављује се у апсолутној употреби уместо номинатива у једнини, али већином када се бројне именице нађу саме или када су у склопу вишечланих бројева и неумножене:

- (8) Мишић: Ево, хвала богу, скупљено је већ *хиљаду* форината. (Ј. Ст. Поповић, 97)

- (9) Не знам окле смо дошли, али знам да смо се ође станили и зауставили има *хиљаду* и пет стотина година. (В. Драшковић I, 177–178)
- (10) Ако *хиљаду*, ако *стотину* хиљада људи тавори на граници глади (...) (В. Драшковић II, 122)
- (11) Било му је *стотину* година<sup>3</sup>.

Интересантно је овде приметити да се у ова четири примера: 8-9-10-11 (и у свим конструкцијама истог типа), акузативна форма бројне именице чини као прави прилог (или као непроменљива именица) с именицом у генитиву. Акузатив се овде у ствари појављује као логички субјект, али уместо кога граматички субјект (у номинативу) не може бити потпуно искључен. Ипак мало су вероватни облици у модерном језику као што су: скупљена је већ *хиљада* форината; има *хиљада* и пет стотина година; ако *хиљада*, ако *стотина* хиљада људи тавори; била му је *стотина* година. Конструкције тог типа данас се сматрају архаичним али не и аграматичним<sup>4</sup>. Наиме, скоро да се само у старијем језику, односно старијој књижевности, налазе примери таквог типа конструкције. Једини лингвиста, колико нам је познато, који детаљније анализира ову проблематику је Томо Маретић у својој „Граматици хрватскога или српскога језика” (1963), а он посматра тај тип конструкција (с бројном именицом у акузативу) као бесубјекатске реченице, у којима акузативни облик не може имати функцију субјекта, одстрањујући на тај начин такође облике у номинативу (о томе в. опширније код: Симић 1979: 46). Изгледа међутим да су многобројни примери из старијег језика у колизији с тим закључком<sup>5</sup>.

<sup>3</sup> Пример преузет од Меје–Вајан (1980: 127).

<sup>4</sup> Главни проблем који се појављује у овом типу слагања је нелогична субординација вербалног предиката према квантификованој именици, која је иначе семантичко језгро синтагме. Тај „граматички конфликт” (нелогична конгруенција) може чак да буде двоструки. Наиме, у реченици типа: „хиљада/ тисућа мушкараца је дошла” сваки ће говорни представник, потпуно оправдано, сматрати по свом језичком осећању реч *мушкараца* као множину мушког рода, у реченичкој конфигурацији када је предикат у једнини а предикатни придев женског рода!

<sup>5</sup> Употреба неадвербијализованог облика бројне именице у субјекатској функцији утиче на конгруенцију и нарочито на конгруенцију вербалног предиката. У том случају изгледа да бројна именица одлучује о конгруенцији осталих елемената реченице. Леко (2009) даје неколико врло занимљивих примера везаних како за конгруенцију вербалног предиката, тако и за слагање детерминанти: 1) конгруенција личног дела предиката и придевске речи (односно дела предиката који разликује род): *Стотина мушкараца је спавала* (јд. ж. р.) (стр. 55); *Хиљада мушкараца је спавала* (јд. ж. р.) (стр. 61); *Милион мушкараца је*

Као што је познато, у језику поменути процес адвербијализације у потпуности је реализован за главне бројеве од 5 па навише (пошто су они у целости изгубили флексију), а у великој мери је захватио и главне бројеве од 2 до 4, збирне бројеве, бројне именице на -ак и наравно, као што истиче Белић, бројне именице типа *хиљаду*, *стотину* итд. Међутим, оно о чему не говори Александар Белић је једна необичнија употреба фиксације у множини истих бројних именица с облицима на -ама и -има у дативу, локативу и инструменталу: *стотинама*, *хиљадама/тисућама*, *милионима/милијунима*, у вредности номинатива или акузатива.

*спавао* (јд. м. р.) (стр. 66); Милијарда мушкараца *је спавала* (јд. ж. р.) (стр. 69); Стотина војника/возила/балерина *је стигла* (јд. ж. р.) (стр. 88) 2) конгруенција детерминанти и личног дела предиката (као и придевске речи): *Она* (јд. ж. р.) *добра* (јд. ж. р.) *стотина војника је стигла* (јд. ж. р.) (стр. 89). Види се да је слагање зависних речи у једнини женског рода (род и број бројног израза „глава синтагме”) и то било ког да је рода квантификована именица (премда је она семантичко језгро синтагме). Међутим, Леко (2009: 89) додаје врло проицљиво да када је детерминанта у постпозицији неадвербијализованог облика бројне именице, она је у генитиву множине, пошто је тада везана за квантификовану именицу и зависна од ње. Имаћемо тада: Стотина *ових* (ген. мн.) војника *је стигла* (јд. ж. р.). Леко (2009: 89) даје такође један пример с бројном конструкцијом употребљеном у акузативној функцији: Видим *ону* (јд. ж. р. акузатив) *добр*у (јд. ж. р. акузатив) *стотину* војника. Овај пример је више него занимљив јер омогућује да се уочи разлика између конгруенције када се бројна именица осећа као именица женског рода у акузативу – која дакле захтева акузативно слагање детерминанти (*ону*, *добр*у) и случаја када се бројна именица у акузативу, у истој реченичној структури, (погрешно) осећа као адвербијализована, узрокујући на тај начин слагање детерминанти у генитиву множине (в. горе). Можемо тако срести: Видим *оних* (генитив мн.) *добр*их (генитив мн.) *стотину* војника. Међутим, када је бројна именица у једнини и деклинирана у зависним облицима, евентуалне детерминанте се слажу с њом. Нпр. у инструменталу: Причам с *овом* *стотином* људи. И у овом случају постпозиција детерминанте према бројној именици проузрокује њену флексију у генитиву множине (в. горе): Причам са *стотином* *ових* људи. Коначно, вредно је нотирати да када бројна именица *милион* (акузатив једнак номинативу, в. фн. бр. 2) диктира предикат у једнини средњег рода (граматичко слагање) или у множини (семантичко слагање), она се логично може сматрати као адвербијализована (пошто захтева исто слагање као непроменљиви главни бројеви или адвербијализовани акузативи бројних именица женског рода); али, када узрокује (додуше ретко) конгруенцију у једнини мушког рода, она може (односно мора) бити класификована као неадвербијализована.

(12) (...) као да му је врат у грчевима или му је глава *стотинама* килограма тешка. (А. Вујовић, 8)

(13) Кад је мртав остао да лежи поред кажњеничког зида, цвијет је дотакао земљу и родио *хиљадама* других цветова. (Ц. Алић, 52)

(14) Земља је *милионима* година била ненастањена. (В. Стојиљковић, 241)

Многобројни су примери наведене форме, иако је она, ипак, карактеристична за књижевни језик.

Иначе, уместо тих фиксираних форми у дативу, локативу и инструменталу које имају вредност номинатива или акузатива, у стандардном језику се много чешће појављују аналитичке форме, као што су: *на стотине*, *на хиљаде* и с мањом учесталашћу: *на милионе*.

(15) (...) избацivano је *на стотине* угинулих пацова. (Ј. Марковић-Чижек, 17)

(16) Кренуло је нашијех, у Русију, *на хиљаде*, па што да ја марим, колико их је још на путу, колико? (М. Црњански, 394)

(17) Одгледало га је *на милионе* људи (...) (РТС)

У наведеним реченицама формално не постоји ни субјекат ни објекат, а конструкција се оправдава само уколико облике, као што је *на стотине* итд. сматрамо еквивалентним облицима *стотинама*, итд., који су фиксираног типа. Те конструкције су обично праћене именицом или заменицом у генитиву множине. Овде није на одмет приметити у преводилачко-дидактичке сврхе и то, а што је нарочито важно за франкофону публику (студенте и преводиоце), да генитив не би требало интерпретирати као партитивни генитив него као обичан атрибут бројне именице, јер то нису формулације сличне француској *des personnes par milliers* већ *des milliers de personnes*.

Као што смо горе истакли, аналитичке формулације/конструкције су увелико доминантне у односу на фиксирану употребу облика на *-ама/-има*. Сви примери бројних именица које смо навели у дативу, локативу и инструменталу и које имају вредност номинатива или акузатива, били би много обичнији у аналитичкој конструкцији (*на стотине година*; *на хиљаде километара*; *на милионе година* итд.). Ове конструкције су доста учестале у новинарском језику, а изворни говорници их сматрају сасвим еквивалентним регуларним облицима у номинативу или акузативу (*стотине година*; *хиљаде километара*; *милионе година* итд.), што, наравно, није случај форми у дативу, локативу и инструменталу које се сматрају књижевним.

Потребно је назначити да осим Белићевих анализа које смо навели, у досадашњој лингвистичкој литератури се врло мало писало о питању различитих адвербијализованих облика, које могу познавати бројне именице. Упечатљиво је наиме да се та проблематика помиње само успут, а у најбољем случају се прецизира да вероватно аналогijом с конструкцијом у акузативу (*платили су стотину/хиљаду/тисућу динара/куна*) те се три бројне именице најчешће појављују у окамењеној форми (односно узима се тзв. скамењени акузатив), тј. у у-облику. Исто тако фиксиране форме бројних именица у дативу, локативу и инструменталу множине у вредности номинатива или акузатива најчешће су класификоване као прилози (в. нпр. Анић 1994: 992), а да се при том не нуде објашњења везана за њихову употребу. Само се наводи чињеница да су оне еквивалентне кореспондентним аналитичким конструкцијама. Не прави се, на пример, у нормативним публикацијама никаква разлика између фиксираног (скамењеног) односно адвербијализованог облика бројних именица у дативу, локативу и инструменталу множине у вредности номинатива или акузатива и регуларне, нефиксиране, употребе која, наравно, може да се појави када структура реченице то захтева. Такви су следећи примери у којима именица *приступ* и глагол *налити* захтевају облик датива:

(18) Приступ *стотинама* хиљада микрофилмова (...) омогућен је искључиво добро провереном особљу (...) (Д. Киш, 239)

(19) *Милијунима* пале кућиште (...) (Б. Јакшић, 26)

Поменимо и то да када су бројне именице умножене главним бројевима, главни бројеви се врло ретко деклинирају. Према томе исте се тешкоће појављују као и с главним бројевима од *пет* па навише када је потребно изразити беспредложни датив или стандардни инструментал, односно беспредложни инструментал. По свој прилици, језичком осећању и образованог и необразованог штокавца, неће сметати флексија главних бројева, укључујући и флексију броја *четири*, али ће му зато вероватно и превише сметати деклинација умножених бројних именица, јер му несумњиво она звучи необично. Као што је случај с осталим главним бројевима (од *два до четири* али и већим), не појављује се никаква тешкоћа у разумевању када се бројна именица налази у предлошкој вези, јер се тада употреба предлога подвргава морфологизацији, а аналитичка конструкција образује као у примеру:

(20) Српски покрет обнове исказује дужни пијетет према *три милиона* Срба (...) (Н. Стефановић, 232–233)



Или у примерима у којима било која реч (глагол, предлог, именица) може да детерминише значај пошто тада падежно изражавање постаје необавезно:

- (21) Сећаш ли се тих *сто хиљада* гледалаца на Маракани? (разг.) – објекат у генитиву
- (22) Глас *двадесет милијуна* људи не може се прикрити. (разг.) – посесивни генитив

Једини проблем јавља се када је потребно експлицирати дативно значење<sup>6</sup>, јер се тада број или бројна синтагма не могу употребити сами. Такође, у овом случају нема ни одговарајуће аналитичке конструкције с неким предлогом, пошто предлози *к(а)* и *према* не могу преузети такву функцију. Када је реч о експлицирању дативног односа (дакле када би језик требало или да деклинира бројне именице умножене основним бројевима 2, 3, 4, или када није у могућности да деклинира бројне именице умножене основним бројевима већим од 4, важно је напоменути и то да се тада избегава дативни однос у реченици, односно његова падежна обележја, и да се решење налази на текстуалном плану. Конструкције типа:

- (23) Понесен успехом, Петар нареди *двема стотинама* да прогоне Аса у дубину шуме. (Н. Ћосић, 108)

врло су ретке<sup>7</sup>. Готово сваки говорник би тада природно изразио дативно значење реструктурирањем текста, нпр.: *Петар даде наредбу за две стотине*, тј. употребом предлога *за* који захтева акузатив. То је вероватно решење које је одабрао Славољуб Ђукић у следећем примеру у којем се непроменљива синтагма *тридесет хиљада добровољаца* налази у постпозицији предлога *за*, а то када његова „природна” функција више одговара неправом објекту који заправо захтева датив: *\*дао оружје тридесет хиљада добровољаца радикалске војске*:

<sup>6</sup> За инструментал долази до (не потпуно стандардног) губљења формалне разлике социјативног и инструменталног значења при употреби социјативног предлога *са*.

<sup>7</sup> Занимљиво је приметити да једино Маретић (1963: 224) говори о могућности експлицирања дативног и инструменталног односа бројне именице *стотина* када је она умножена. По његовом мишљењу, може се рећи: „двјема, трима, четирима стотинама”. За веће стотине он предлаже употребу бројних придева: „петорим стотинама”, и тако остаје консенквентан по питању ове специфичне употребе бројних придева. Предлаже је у својој монументалној граматици сваки пут када је потребно експлицирати дативни и инструментални однос непроменљивих основних бројева (в. Маретић 1963: 223, 231).

- (24) Слично је говорио и о другим паравојним формацијама, насупротив Шешељу који је тврдио да је Милошевић дао радикалској војсци оружје за *тридесет хиљада добровољаца*. (С. Ђукић, 86)

И наведену алтернативну конструкцију (*за + акузатив*) изворни говорници сматрају много обичнијом и распострањенијом од употребе бројних придева (в. фн. бр. 7) када је потребно експлицирати датив непроменљивих бројева<sup>8</sup>.

\*

У овом раду трудили смо се да осветлимо она својства бројева која их чине блиским прилозима, а на која је указао Александар Белић, као и на оне особине, које нису биле предмет Белићевог изучавања, а такође чине бројеве сродним с одређеном врстом прилога. Указали смо и на поједине кључне разлике, а једна од њих је та што се бројеви употребљавају само уз именице. Сагледавајући Белићеве закључке у којима се показује да употреба бројева одговара употреби прилога за меру, нпр. прилога *много*, желели смо да покажемо и однос стања у савременом језику и Белићевих закључака. Том приликом увидели смо да су његови закључци сасвим применљиви на постојеће стање, али да они ипак не обухватају у потпуности стварно стање стандардног језика. Бројеви су, наиме, посебна категорија која стоји на граници између променљивих и непроменљивих речи. Они се, на тај начин, деле – једни на придеве и придевске речи, други на прилоге и прилошке изразе. Бројне именице се дакако све више осећају као прилошке речи (*стотину*, *хиљаду* и сл.) или задржавају облик и промену, па и значење именица (*стотина*, *хиљада*, *тисућа*, *двојица*, *тројица*<sup>9</sup> и сл.). Ако је таква именица с непотпуно одређеним количинским значењем, ту је претежнији смисао прилога, док ако је потпуна одређеност именовања броја предмета, ту је сачувано и именичко значење.

<sup>8</sup> Поменимо и то да други поједини словенски језици не могу доћи у овакав безизлазни језички шкрипац, јер су тамо сви бројеви деклинабилни, а у немачком језику овакав наставак може се исказати наставком *-n*, док ће се у француском језику датив истакнути помоћу предлога *à* („*donner des armes à trente mille volontaires*”).

<sup>9</sup> И сам Белић (2000: 136–138) образовања типа *двојица*, *тројица* и сл. тумачи као праве именице.

ИЗВОРИ

а) књижевноуметничка дела:

- Ц. Алић – Džemaludin Alić, *Put u iskon*, Veselin Masleša, Sarajevo, 1979.
- А. Вујовић – Александар Вујовић, *Клошар*, Заслон, Шабац, 1999.
- В. Драшковић I – Вук Драшковић, *Нож*, Српска реч, Београд, 1998.
- В. Драшковић II – Вук Драшковић, *Судија*, Стилос, Београд, 1993.
- С. Ђукић – Slavoljub Đukić, *Kraj srpske bajke*, K.V.S, Beograd, 1999.
- Ђ. Јакшић – Đura Jakšić, *Jevropi, y: Duša naroda* (recueil de poèsie serbe du 19<sup>e</sup> et 20<sup>e</sup> siècle, effectué par Lj. Petrović), Association d'Activités Artistiques, Paris, 1995.
- Н. Милићевић – Ника Милићевић [превод с енглеског; наслов оригинала: *The adventures of Tom Sawyer* (M. Twain)], Веселин Маслеша, Сарајево, 1971.
- Љ. Николова – Ljiljana Nikolova, *Slomljena žena* [превод с француског; наслов оригинала: *La femme rompue* (S. de Beauvoir)], Pešić i sinovi, Beograd, 1997.
- Д. Киш – Danilo Kiš, *Enciklopedija mrtvih*, Narodna knjiga – Alfa, Beograd, 1999.
- Ј. Марковић-Чижек – Јованка Марковић-Чижек, *Куга* [превод с француског; наслов оригинала: *La peste* (A. Camus)], Просвета, Београд, 1966.
- В. Парлић – Велимир Парлић, *Лет душе*, Књижевна заједница Звездара – Апостроф – Народна библиотека Јован Поповић, Београд – Урошевац, 1996.
- Ј. Ст. Поповић – Јован Ст. Поповић, *Целокупна дела, књ. 1*, Библиотека српских писаца – Народна просвета, Београд, 1954.
- Н. Стефановић – Ненад Стефановић, *Покривавање нетокраке*, БИГЗ, Београд, 1994.
- В. Стојиљковић – Vlada Stojiljković, 1984 [превод с енглеског; наслов оригинала: *Nineteen eighty-four* (G. Orwell)], BIGZ – August Cesarec, Beograd – Zagreb, 1984.
- Н. Ђосић – Небојша Ђосић, *Туђе небо*, БИГЗ, Београд, 1991.
- М. Црњански – Miloš Crnjanski, *Seobe. Druga knjiga, 2*, BIGZ, Beograd, 1987.

б) новине:

Арена – *Arena*, nedeljne novine, Zagreb.

в) електронски медији

РТС – Радио-телевизија Србије.

## ЛИТЕРАТУРА

- Анић** <sup>2</sup>1994: V. Anić, *Rječnik hrvatskoga jezika*, Zagreb: Novi Liber.
- Белић** 1937: A. Belic, „Substantivum adverbiale”, у: *Mélanges de linguistique et philologie offerts à Jacq. Van Ginneken à l’occasion du 60<sup>e</sup> anniversaire de sa naissance, 21 avril 1937*, Paris: Klincksiek, 76–78.
- Белић** <sup>2</sup>1958: А. Белић, *О језичкој природи и језичком развоју. Лингвистичка испитивања*, I књ., Београд: Нолит.
- Белић** 2000: А. Белић, *О различитим питањима савременог језика*, Изабрана дела Александра Белића, том 13, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Леко** 2009: N. Leko, *The syntax of numerals in Bosnian*, Muenchen: Lincom Europa.
- Маретић** <sup>3</sup>1963: Т. Maretić, *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*, Zagreb: Matica hrvatska.
- Меје/Вајан** <sup>2</sup>1980: А. Meillet, А. Vaillant, *Grammaire de la langue serbo-croate*, Paris: Collection de grammaires de l’Institut d’études slaves – Librairie Honoré Champion.
- Симић** 1979: Р. Симић, „О типолошким проблемима периферних структура словенске реченице”, *Јужнословенски филолог*, XXXIII, 32–47.

Aleksandar Stefanovic

„SUBSTANTIVUM ADVERBIALE” OU LE REGARD PARTICULIER D’ALEKSANDAR BELIC  
SUR LES NUMÉRAUX EN TANT QUE MOTS ADVERBIAUX

## Résumé

L’article a pour ambition d’éclairer l’analyse de Belic quant à la nature et la catégorisation substantivale des numéraux. À cet effet nous nous référons au texte „Substantivum adverbiale” paru en français en 1937. Afin d’obtenir une vision globale de l’étude de Belic sur les numéraux en tant que mots adverbiaux, nous nous fondons également sur un autre de ses textes fondamentaux: „О језичкој природи и језичком развоју”. Une attention toute particulière est portée à l’influence qu’exercent les adverbes de quantité sur l’indéclinabilité des substantifs numériques du type *stotinu*, *hiljadu*, c’est-à-dire à leur transformation progressive en mots de quantité ayant une fonction substantivale mais une forme adverbiale (*substantivum adverbiale*).